

Vlinders

tijdschrift van De Vlinderstichting
jaargang 40, mei 2025

Tanglibellen in Europa

Eerste hulp bij
herkenning van
stippelmotten

Met stippelmoetherkenningskaart

Vlinders

'Vlinders' is het kwartaaltijdschrift van De Vlinderstichting. Het geeft informatie over vlinders en libellen in Nederland.

ISSN 0923-1846

Redactie

Jurriën van Deijk, Eva Drukker,
Maarten Immerzeel, Louis van Oort,
Albert Vliegthart

Hoofd- en eindredactie en vormgeving

Marjelle Molenaar

Omslag

Stippelmot spec.

Foto: Jurriën van Deijk

Kopij

sturen naar redactieadres, uiterlijk twee maanden voor het verschijnen van het nummer. Auteurs wordt verzocht alvorens te gaan schrijven contact op te nemen met de redactie.

Druk

Propress, Wageningen

Dit tijdschrift is gedrukt op volledig gerecycled papier.

Advertenties

marjelle.molenaar@vlinderstichting.nl

Redactieadres

marjelle.molenaar@vlinderstichting.nl

Overname van artikelen is alleen toegestaan na toestemming van de redactie en de auteur.

Donateurs

U kunt zich aanmelden als donateur via onze website of uw donatie overmaken op NL63 TRIO 0212 4880 74 t.n.v. De Vlinderstichting te Wageningen. Donateurs (vanaf € 30 per jaar) ontvangen elk kwartaal het tijdschrift Vlinders. Een donateurschap voor het leven bedraagt € 1.000. Giften zijn natuurlijk ook altijd welkom.

Opzeggen kan schriftelijk of via info@vlinderstichting.nl.

Algemeen contactadres

De Vlinderstichting
Postbus 506
6700 AM Wageningen
tel. 0317 - 46 73 46
info@vlinderstichting.nl

Algemeen Nut
Beogende Instelling
ANBI

Bezoekadres

Mennonietenweg 10, Wageningen
www.vlinderstichting.nl

Volg ons op

Vlinder of libel gezien?

Geef het door via www.telmee.nl.

Vragen over een vlinder of libel? Kijk op

www.vlinderstichting.nl. U kunt uw vraag ook sturen naar vragen@vlinderstichting.nl.

Titia Wolterbeek

Beste donateurs,

Bij het schrijven van dit voorwoord realiseer ik me dat een tijdschrift als Vlinders toch wel een speciale doelgroep aanspreekt: bij onderwerpen als poepende rupsen (waaronder plakkers en grote beren), de herkenning van stippelmotten en de tanglibellen van Europa haken toch veel Nederlanders af, vrees ik. Ook een artikel over de gehakkelde aurelia zal, ondanks de mooie naam, niet direct de aandacht trekken. Misschien de moerasparelmoervlinder dan? Terwijl u en ik weten dat dit stuk voor stuk buitengewoon bijzondere dieren zijn, die samen met duizenden andere soorten de rijkdom aan variatie binnen de insectenwereld vertegenwoordigen. Soorten die elk een eigen levenswijze hebben en er ook heel verschillend uitzien – oké, op die stippelmotten na dan 😊. Dat we niet de enigen zijn die warmlopen voor vlinders en andere insecten, blijkt uit de rubriek Groene Gast en bleek ook weer op het internationale congres dat wij begin april in Wageningen organiseerden: 160 wetenschappers uit 28 landen deelden hun onderzoeksresultaten met elkaar en bespraken actuele ontwikkelingen. Zeer inspirerend!

Titia Wolterbeek
Directeur/bestuurder

In deze Vlinders is ook het Jaarverslag opgenomen, met een selectie van projecten waaraan wij in 2024 hebben gewerkt. Alle trends van vlinders en libellen vindt u in de Vlinderbalans, die toegestuurd is aan alle meetnettelers en gratis beschikbaar is via onze website (www.vlinderstichting.nl/vlinderbalans).

Kim Huskens

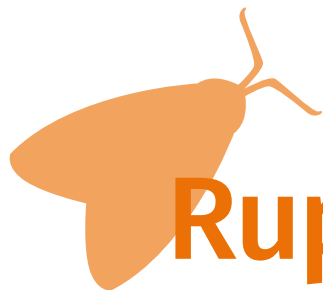
Inhoud

Artikelen

<u>Rupsen horen poepen</u>	4
<u>Tanglibellen van Europa</u>	6
<u>De moerasparelmoervlinder – Uit Nederland verdwenen dagvlinders</u>	10
<u>Ik zie, ik zie, wat jij niet ziet: het is wit met zwarte stippen</u>	14
<u>meetnet dagvlinders – Gehakkelde aurelia</u>	18
<u>Erfparadijzen voor meer natuur in het buitengebied</u>	20
<u>Jaarverslag 2024</u>	23
<u>Groene Gast – Vrijwilliger Jaco Kuiper</u>	27

Rubrieken

<u>Wetenschappelijk</u>	26
<u>Boeken</u>	28
<u>Giften</u>	29
<u>In 't kort</u>	29
<u>Nieuws</u>	30
<u>(Web)winkel</u>	31
<u>Opmerkelijk</u>	32

Rupsen horen poepen

Het najaar ligt gelukkig al ver achter ons en zelfs het voorjaar begint op zijn einde te lopen. Je zou denken dat je de typische nachtvlinders van de voorjaarsperiode niet tot nauwelijks meer tegenkomt, maar niks is minder waar. Je kan ze nu namelijk samen met een hoop andere soorten in nog grotere aantallen tegenkomen: als rups. Als je door de bossen loopt kunnen de rupsen zelfs zo talrijk zijn dat je de keutels van de rupsen kan horen vallen.

Tekst & foto's:
Jurriën van Deijk
De Vlinderstichting

In het vroege voorjaar zijn jonge blaadjes vers en nog lekker mals. Hiermee zijn ze ook extra voedzaam en zie je een piek in het aantal blad-etende insecten, waaronder nachtvlinders, in bijvoorbeeld eiken. Naarmate het seizoen vordert worden de bladeren taaier en daalt de voedingswaarde. Deze insectenpiek in het voorjaar is op zijn beurt weer erg belangrijk hoger op in de voedselketen voor insectenetende vogels en hun jongen, zoals mezen waarvan het broedsucces onder andere afhankelijk is van de omvang van de rupsenaantallen. Van welke soorten nachtvlinders kun je rupsen in deze tijd voornamelijk aantreffen? In dit stuk zullen vier van de meest waargenomen soorten worden besproken. Van rupsen zijn er altijd meer dan van de vlinders, maar er wordt veel minder naar gekeken.

Mezen zijn voor hun broedsucces onder andere afhankelijk van de omvang van rupsenaantallen.

De rupsen van de **kleine wintervlinder** zijn misschien wel de meest algemene rupsen die je in deze periode kan tegenkomen. Ze zijn groen van kleur met witgele lengtestrepen en je kunt ze op allerlei loofbomen en struiken vinden.

De **grote wintervlinder** is de rups die het meeste wordt doorgegeven in de maand mei. Mogelijk komt dit doordat hij heel algemeen is, relatief groot is en omdat hij goed te herkennen is. Beter dan de kleine wintervlinder bijvoorbeeld. De rupsen zijn variabel van kleur, maar ze hebben allemaal een bruine kop, vaak smalle, lichte lengtestrepen over de rug en een bredere lichte lengtestreek over de flank.

De **plakker** kan verspreid door het land worden waargenomen. De rupsen eten van verschillende loofbomen, waaronder eik. Vanwege de haren worden de rupsen weleens met de eikenprocessierups verward, maar die van de plakker zijn in elk stadium goed te herkennen door vier gepaarde blauwe stippen gevolgd door gepaarde rode stippen op de rug van de rups.

De rupsen van de **grote beer** zijn zwart met wittige wratten. Op de bovenkant zitten haren met een donkere basis en lichtere uiteinden. Op het borststuk en de flank zitten kortere bruinrode haren. Deze soort wordt voornamelijk in de duinen en de nattere delen van Nederland gevonden waar hij leeft van verschillende kruiden zoals waterzuring, maar ook van bijvoorbeeld wilgen. De soort overwintert als rups en in mei kunnen de bijna volgroeide rupsen worden gevonden.

Verder beginnen de rupsen van stippelmotten ook weer talrijk te worden. Meer hierover op [pagina 14-17](#) van deze Vlinders. Enthousiast geworden om op zoek te gaan en rupsen op naam te brengen? Dan zijn '[Het nachtvlinderboek](#)' van Jeroen Voogd, de '[Field Guide to the Caterpillars of Great Britain and Ireland](#)' en natuurlijk de [soortpagina's](#) op onze website goede bronnen om meer te leren. ●

Tanglibellen van Europa

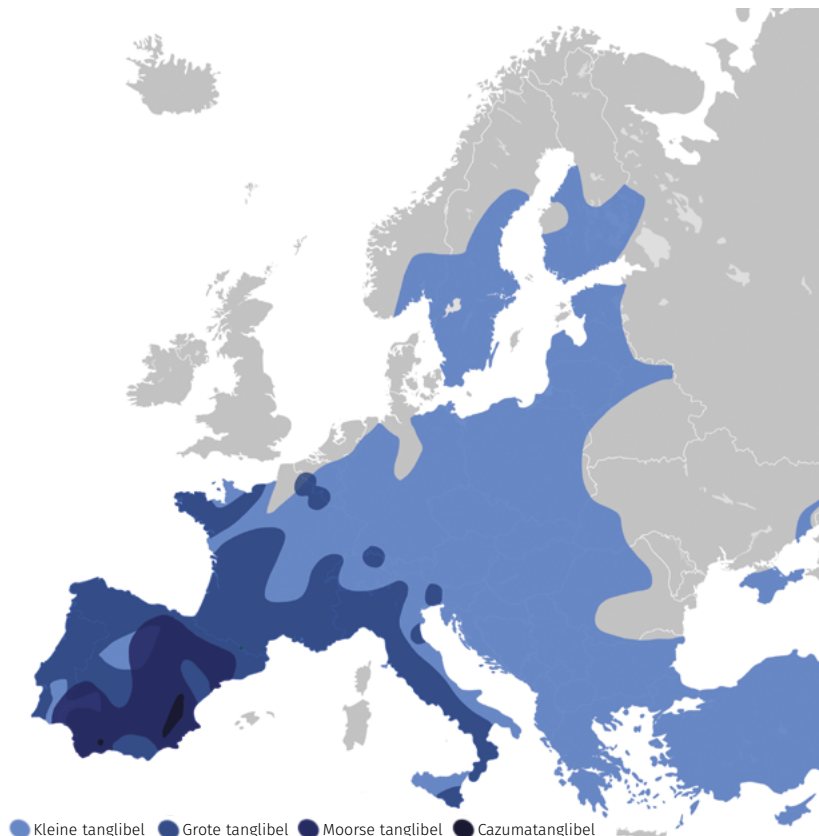
Tanglibellen behoren tot de romboutsen, echte libellen waarvan de ogen elkaar niet raken. In tegenstelling tot de andere romboutsen zijn ze vaak in de buurt van het water te vinden en daarmee eenvoudiger te vinden en te fotograferen dan bijvoorbeeld een rivier- of plasrombout. Ze komen ook vooral voor bij mooie beekjes en voor veel mensen die naar libellen kijken is het dan ook een favoriete groep.

Tekst & foto's:
Roy van Grunsven
De Vlinderstichting

In Nederland komt alleen de kleine tanglibel voor, maar deze is hier erg zeldzaam. Er zijn maar een paar beekjes in Limburg waar je ze tegen kunt komen. Dit is niet gek aangezien het een soort is die houdt van vrij snelstromende beken en die hebben we niet veel in Nederland. Buiten Nederland is het een algemene libel en hij komt voor van Spanje tot Kazachstan en Sicilië tot Midden-Zweden. Op vakantie kom je hem dan ook vrij eenvoudig tegen, bijvoorbeeld in Frankrijk op het beekje naast de camping. Er zijn echter meer soorten tanglibellen dan de kleine tanglibel die we kennen uit Nederland. Er zijn 34 soorten in het geslacht van de tanglibellen, *Onychogomphus*. In Europa hebben we maar vier soorten, in Turkije komen er al vier bij en in

Marokko leeft nog de endemische Boudots tanglibel *Onychogomphus boudoti*. De meeste soorten komen echter voor in Azië en Afrika. Tanglibellen leven vrijwel allemaal in stromend water, bij uitzondering ook in meren waar de golfslag voor stroming en zuurstofrijk water zorgt. De larven graven zich in de bodem in en wachten daar op prooien die voorbijkomen. Hierbij gebruiken ze niet zozeer hun zicht, maar hun tastzin. Ze voelen dat er een beestje langskruipt.

De verschillende Europese soorten zijn niet altijd eenvoudig te onderscheiden, vooral ook omdat de algemeenste soort nogal variabel is. Daarom een overzichtje van deze soorten en hun kenmerken.

● Kleine tanglibel ● Grote tanglibel ● Moorse tanglibel ● Cazumatanglibel

De verspreiding van de vier soorten tanglibellen in Europa.

Kleine tanglibel

De kleine tanglibel is de laatste jaren algemener geworden in Nederland en in de zomer kun je hem onder andere langs de Geul, bij de Worm bij Kerkrade of op grindstrandjes in de Roer tegenkomen. Eigenlijk allemaal plekken die er een beetje on-Nederlands uitzien. Mannetjes zitten vaak met hun achterlijf iets omhoog en de tangen dan weer horizontaal op een grote kiezel. De tangen aan de achterlijfspunt, waar de hele groep naar vernoemd is, vallen op, maar ontbreken bij de vrouwtjes. De tekening op het borststuk is heel rommelig en het achterlijf heeft geen gele lijn zoals de romboutsen, maar op elk segment een korte dikke tekening. De gaffellibel heeft dat ook en komt in Nederland ook samen met de kleine tanglibel voor. Bij de Roer is de gaffellibel veel talrijker dan de kleine tanglibel. De gaffellibel is duidelijk groter

en heeft een groen borststuk met weinig tekening. Daarnaast patrouilleren gaffellibellen vaak boven het water of zitten op dode takken of andere uitkijkpunten terwijl de kleine tanglibellen op de grindstrandjes zitten.

De kleine tanglibel komt in een groot deel van Europa voor, maar buiten het zuidwesten is het meteen ook de enige tanglibel, dus dat vergemakkelijkt de herkenning. Wat wel verwarrend kan zijn, is dat in sommige delen van Europa de kleine tanglibel er heel anders uitziet dan bij ons. De overgangen tussen deze ondersoorten zijn echter niet scherp: in de overgangsgebieden kun je op basis van kleur en tekening niet eenvoudig zeggen tot welke ondersoort een individu hoort.

In Zuidoost-Europa is de kleine tanglibel de enige tanglibel, maar op het eerste gezicht lijkt het een heel andere soort dan de kleine tanglibellen in onze omgeving. Dit is de ondersoort *albotibialis*, wat letterlijk witte schenen betekent. Nu heeft hij zwarte schenen en gele dijen dus een erg gelukkig gekozen naam is het niet. Daar zijn ze veel contrastrijker met meer geel en een oranje achterlijfspunt. Wel hebben ze net als "onze" kleine tanglibel niet alleen een geel streepje boven op de kop, maar ook daar- onder nog een geel balkje tussen de ogen.

In het zuidoosten van Frankrijk, Italië, Spanje en Portugal ziet de kleine tanglibel er ook anders uit. Dit is de ondersoort *unguiculatus* met blauwe ogen en een veel lichtere tekening. Hij leeft op dezelfde soort beekjes en in het overgangsgebied is het niet altijd te zeggen welke ondersoort je voor je hebt (zelfs niet altijd aan de hand van details van de tangen). Het lastige is dan je in Zuidwest-Europa nog een paar soorten hebt die hierop lijken.

De kleine tanglibel zoals we hem in een groot deel van Europa, inclusief Nederland, kunnen vinden.

De ondersoort *albotibialis* in Zuidoost-Europa is veel bonter gekleurd.

De ondersoort *unguiculatus* uit Zuidwest-Europa.

Grote tanglibel

De grote tanglibel *Onychogomphus uncatus* is groter dan de kleine tanglibel, maar het verschil is klein en dus lastig in te schatten. Hij komt voor ten zuiden van de lijn van Bretagne tot de hak van Italië (en in de Atlas in Afrika). In het westen van Frankrijk is hij gemakkelijk te onderscheiden van de kleine tanglibel die er ook voorkomt, want de grote tanglibel heeft blauwe ogen en is heldergeel, terwijl de kleine tanglibel “onze” ondersoort is met groene ogen en donkere kleuren. In een groot deel van het verspreidingsgebied komt hij echter samen voor met de blauwogige ondersoort van de kleine tanglibel. Deze lijken op het eerste gezicht op elkaar, maar de grote tanglibel ziet er altijd wat netter uit, alsof de borststuktekening met wat meer aandacht en geduld getekend is en de ogen zijn nog wat blauwer. Daarmee weet je welke je even beter moet bekijken. Dan zie je dat het tweede gele streepje tussen de ogen ontbreekt, de zwarte strepen op de zijkant van de poten tot de vleugels doorlopen en het geel voor op het borststuk onderaan (de gele kraag van kleine tanglibel) door een zwart streepje onderbroken is. Grote tanglibel zit in vergelijking met kleine tanglibel op kleinere meer beschaduwde en koelere beekjes. De larven leven hier tussen grindig zand.

Cazumatanglibel

In 2017 werden in Spanje tanglibellen gevonden die niet klopten met het boekje. Ze leken nog het meest op Boudots tanglibel die in 2011 in Marokko ontdekt is en daar uiterst zeldzaam is, maar die zijn toch

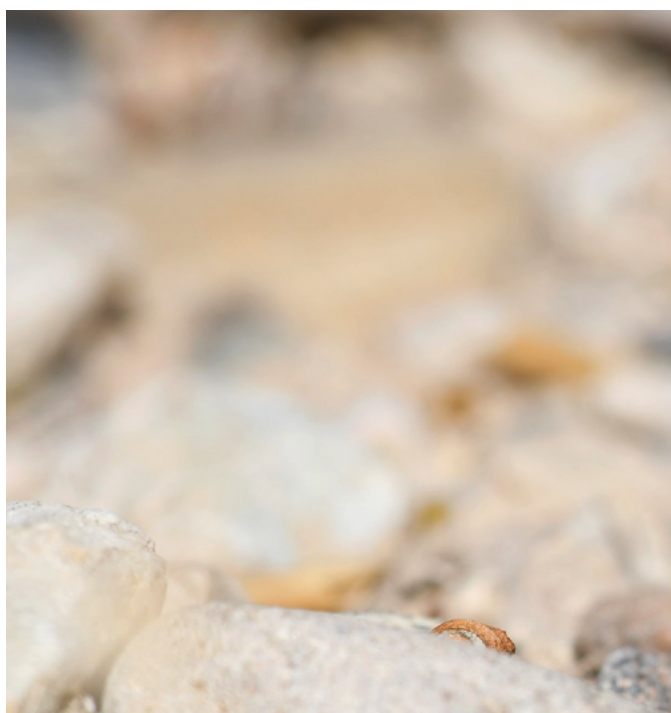

Boven: Een mannetje Cazumatanglibel uit Andalusië, waarbij beide zwarte strepen op de schouder doorlopen.

Onder: Een mannetje Cazumatanglibel uit de oostelijke populaties.

De prachtige blauwe ogen, en zwarte voorhoofd, van de grote tanglibel.

ook iets anders. In 2020 zijn deze dieren beschreven als een nieuw ontdekte soort, de Cazumatanglibel *Onychogomphus cazuma*, vernoemd naar de rivier de Cazuma bij Valencia. Er zijn een tiental populaties bekend in het oosten van Spanje en ten westen van Valencia naar het zuiden tot Murcia. Vaak zijn vindplaatsen maar heel klein: niet meer dan een paar honderd meter langs een beekje. In 2023 is ook een populatie in Andalusië gevonden, zo'n 300 km westelijker. Hier leven ze in een geul tussen een rotswand en een weg waar een beetje water doorheen stroomt. Ze leven in kleine beekjes, een halve meter tot vijf meter breed en ondiep, soms zelfs maar enkele centimeters diep. Het water is voedselarm, maar kalkrijk en stroomt traag, er is vaak kalktufvorming. Deze soort lijkt het meest op de zuidelijke vorm van de kleine tanglibel, maar met een paar kenmerken van de grote. De populaties in het oosten lijken het meeste op de grote tanglibel, de zwarte streep op de voorkant van het borststuk raakt aan de bovenkant het zwart niet, maar ze hebben de gele kraag van kleine tanglibel. Bij de populatie in Andalusië raakt die het zwart bovenaan meestal wel. Maar ook de koptekening zit tussen kleine en grote tanglibel in, de Cazumatanglibel heeft een ronde gele stip op het voorhoofd (net als Boudots tanglibel in Marokko).

Het aantal plekken waar de Cazumatanglibel voorkomt is al heel klein, maar een flink aantal daarvan is mogelijk verloren gegaan bij de overstromingen rond Valencia in 2024. Hiervoor stond het voorkomen van deze soort al onder druk door verdroging, hij staat

dan ook als Bedreigd op de Rode Lijst. Bescherming van de huidige vindplaatsen is hoog nodig.

Moorse tanglibel

In Spanje en Portugal kun je ook nog de Moorse tanglibel *Onychogomphus costae* aantreffen. Deze is niet met andere soorten te verwarren: een slanke zandkleurige libel met bruine en wittige strepen. Ook dit is een zeldzame soort met een klein verspreidingsgebied, een aantal stroomgebieden in de heetste delen van Spanje en Portugal en in de Maghreb, maar is een stuk minder zeldzaam dan de Cazumatanglibel. Moorse tanglibellen leven in rivieren en stroompjes met een zandige bodem in droge en hete landschappen. De eisen die ze daaraan stellen, lijken niet heel hoog: droogval of zelfs zoutindringing kunnen ze prima overleven. Dit lijken aanpassingen aan het leven in deze voor libellen toch niet heel vriendelijke omstandigheden. Ze kunnen erg onopvallend zijn als ze op de grond zitten tussen verdroogde vegetatie, maar blijven meestal wel in de buurt van het water. In het verspreidingsgebied van deze soort is verdroging een groot probleem, niet alleen door klimaatverandering, maar ook door het stijgende watergebruik voor onder andere irrigatie. Hoewel Moorse tanglibellen wel van hitte en van droge landschappen houden, kan het ook voor deze soort te veel worden als rivieren langdurig droogvallen. Op dit moment is de Moorse tanglibel (nog) niet bedreigd, maar hij wordt daarom wel als kwetsbaar beschouwd. ●

De Moorse tanglibel is niet met andere soorten te verwarren.

De moerasparelmoervlinder

Uit Nederland verdwenen dagvlinders

Tekst & foto's: Chris van Swaay
De Vlinderstichting

Vijftien soorten dagvlinders verdwenen er uit Nederland. In deze miniserie leggen we telkens een van de verdwenen soorten onder de loep. Hoe verdween deze soort? Waarom verdween hij? En zou hij nog kunnen terugkeren?

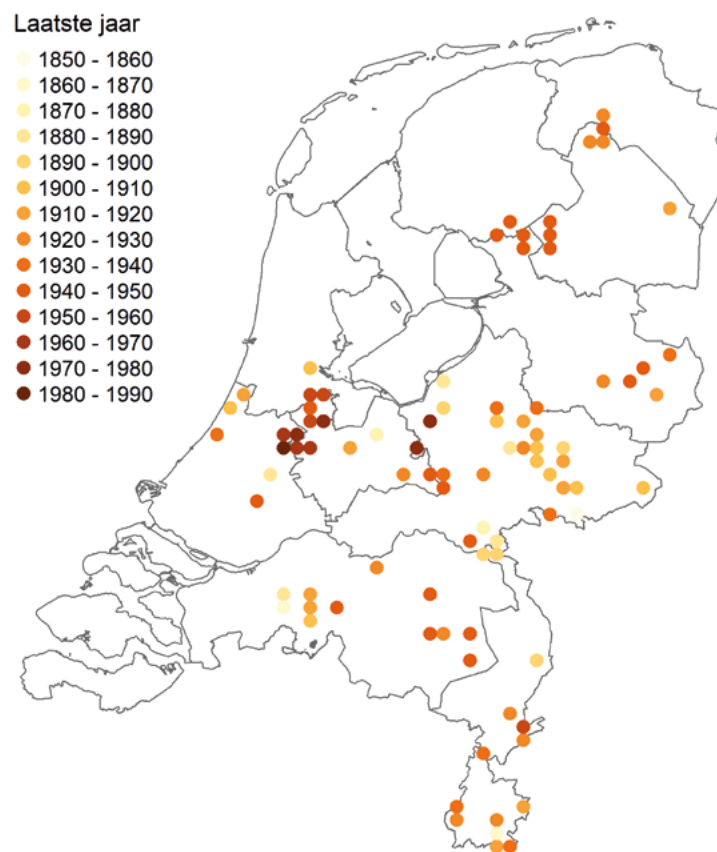
"Onder de zeldzaamheden kan deze Vlinder, bij ons althans, geenszins worden gerangschikt; hij komt integendeel vrij menigvuldig en algemeen voor, en in de maanden Mei en Junij vingen wij deze soort jaarlijks niet alleen, maar bijkans overal zoo wel op de hooge zandgronden als in de lage en moerassige streken, en toch heeft het ons slechts een enkele maal mogen gelukken de Rups te ontdekken." Sepp (deel 7, 1843-1855) beschrijft hier niet het koevinkje of bruin zandoogje, maar de moerasparelmoervlinder. Een soort die toen overduidelijk volop voorkwam. In 1853 zag De Graaf dat toch al anders: "In Zuid-Holl.: slechts eenmaal op de geestgronden van Noordwijk in Mei. In Utrechts. In Gelderland: bij Harderwijk en Nijkerk in Mei en te Empen slechts op twee bepaalde plaatsen van de heide." Dat klinkt ineens een stuk zeldzamer. En in 1867 noemt Snellen hem zeldzaam in Nederland, hier en daar in een aantal provincies. In Limburg kwam de soort ook niet veel voor, Maurissen (1866) was de soort maar één keer tegengekomen in het Geuldal bij Valkenburg.

Nog in de 19e eeuw verdween de moerasparelmoervlinder al van veel plekken, al kon de soort begin 20e eeuw nog in bijna alle provincies gevonden worden, met uitzondering van Zeeland, waar hij nooit is waargenomen. Lempke (1936) noemt de moerasparelmoervlinder "In een groot deel van het land waargenomen, lokaal, op sommige vliegplaatsen gewoon."

Ceton schreef in 1941: "In het Wageningse Binnenveld, waar *Melitaea aurinia* [moerasparelmoervlinder, red.] nimmer zeldzaam is, vloog ze dit jaar in zeer groot aantal. Het zou niet moeilijk zijn geweest, er in de eerste helft van Juni in kort tijdsbestek honderden te vangen." Direct na de Tweede Wereldoorlog worden de graslanden in dit gebied ontwaterd en ingericht voor intensief agrarisch gebruik. Ondanks dat een paar fraaie, maar kleine reservaatjes behouden blijven, wordt in 1948 de laatste moerasparelmoervlinder hier gezien. Wie nog een glimp wil opvangen van hoe het ooit was (en een interview wil horen met iemand die er nog gemaaid heeft) moet hopen op een heruitzending van de film [Hooiland](#).

Maken we een kaartje met het laatste jaar met een waarneming in een hok van 5x5 km, dan zien we dat de moerasparelmoervlinder inderdaad over vrijwel heel Nederland gevonden kon worden (figuur). Maar

ook dat de soort al vroeg verdween uit sommige regio's: de Achterhoek rond 1920, Limburg rond 1930, Noordwest-Overijssel en Zuidoost-Friesland in de jaren 1940, net als Brabant, Twente en het Wageningse Binnenveld. Al snel was de vlinder beperkt tot een paar plekken in de Gelderse Vallei en de streek rond Nieuwkoop, Zegveld en Botshol. Rond 1960 kwam hij alleen voor in de blauwgraslanden langs de Meije op de grens van Zuid-Holland en Utrecht. Het ging hier eerst volgens de overlevering nog om 'zeker 2500', later 'honderden', 49 in 1975 tot de laatste twee vlinders op 31 mei 1982 werden verzameld.

Figuur. Een overzicht van 5x5 km-hokken waar moerasparelmoervlinder ooit voorkwam. De kleur van de stip geeft het laatste jaar aan van een waarneming van de soort in dat hok.

Op 13 september 1983 zet Frits Bink van het toenmalige Rijksinstituut voor Natuurbeheer zes groepjes van 50 rupsen uit in het Meeuwenkampje bij Veenendaal, een destijds twee hectaren groot restant van de uitgestrekte blauwgraslanden in de Gelderse Vallei. Op 18 april 1984 vindt hij nog 25 rupsen terug (Bink, 1984). Wat er daarna met de rupsen is gebeurd,

Habitat van moerasparelmoervlinder. De foto is genomen in Duitsland waar de moerasparelmoervlinder nog wel vliegt.

wordt niet vermeld, maar er zijn geen waarnemingen in de NDFF van vlinders of rupsen sindsdien.

Het blijft lang stil wat de moerasparelmoervlinder betreft, totdat op 18 mei 2022 ineens een vers vrouwtje wordt gefotografeerd in Overijssel. Waar zij vandaan kwam, is een raadsel, maar gezien haar gave staat had ze nog niet ver gevlogen. Het kan zijn dat iemand het vrouwtje elders heeft gevangen en hier heeft losgelaten. Of dat iemand de vlinder heeft gekweekt van materiaal uit het buitenland, niet zo goed wist wat te doen met de vlinder en die toen maar heeft vrijgelaten in een op het oog geschikt gebied. Hoe dan ook, het vermoeden lijkt gerechtvaardigd dat ze hier niet uit zichzelf is gekomen, maar is geholpen. Dat zulke 'illegale' herintroducties ook kunnen werken, bewijst het nu al jarenlange voorkomen op een plek in Vlaanderen. Daar vliegen de moerasparelmoervlinders na een illegale herintroductie nog steeds in flinke aantallen rond.

Leefgebied

Hoe zou het leefgebied eruit hebben gezien? Er is een fraaie beschrijving van Ter Haar (1900) over het Onland bij Groningen, waar hij veel moerasparelmoervlinders ving: *"Het Onland begint bij de Witte brug, ongeveer 20 minuten buiten de stad aan de weg naar Paterswolde en vormt een groote, onafzienbare vlakte, bestaande uit lage veengronden. Het grasgewas wordt, voor zover het land nog niet in cultuur gebracht en dus voor den entomoloog bedorven is, eenmaal per jaar, en wel in het laatste van de maand juni of in het begin van juli gemaaid. Tot dien tijd prijkt het land in den prachtigen dos van*

de veenflora. Hier en daar staan wilde boschjes van waterwilgen, elzen, berken enz. en groeit de veenbes over groote oppervlakten, in gezelschap van Orchis-soorten enz." Een beschrijving die ook zo maar past op gebieden als het Murnauer Moos in Zuid-Beieren, meer dan 4000 ha groot, waar ook nu nog een grote populatie van de moerasparelmoervlinder vliegt.

Bij ons kwam de moerasparelmoervlinder voor in vrijwel alle blauwgraslanden en sommige andere vochtige graslanden van de voedselarme zandgronden, het veenweidegebied en de duinen. Op de zandgronden en het veenweidegebied vloog hij vooral in de blauwgraslanden. In de duinen vloog hij in natte, schrale duingraslanden en in Zuid-Limburg vermoedelijk ook op enkele kalkgraslanden (de 'droge' variant; in het buitenland valt de moerasparelmoervlinder nog regelmatig op dit soort graslanden te vinden). Maar Ter Haar noemt nog iets: *"een groote, onafzienbare vlakte"*. Die grootte doet ertoe voor deze soort.

Waarom verdween de moerasparelmoervlinder?

De moerasparelmoervlinder is een soort die typisch voorkomt in metapopulaties: een netwerk van grotere en kleinere deelpopulaties waartussen uitwisseling is. De deelpopulaties zelf kunnen enorme aantalsfluctuaties van jaar tot jaar laten zien. Waar in het ene jaar vele tientallen of zelfs honderden vlinders rondvliegen, lijkt de moerasparelmoervlinder een jaar later bijna te ontbreken. Soorten met zulke grote fluctuaties schieten lokaal ook weleens door de ondergrens en dan verdwijnt een

deelpopulatie. In zo'n netwerk niet een heel groot probleem: binnen enkele jaren raakt een vrouwtje van een andere deelpopulatie hier weer verzeild en herstart de deelpopulatie.

Maar een belangrijk gevolg van deze levenswijze is dat kleine, geïsoleerde plekken uiteindelijk geen lang leven beschoren is. Want ook daar schiet de populatiegrootte op een bepaald moment door de ondergrens. Alleen kan de plek dan niet meer gekoloniseerd worden uit de omgeving. Daarmee is de moerasparelmoervlinder bij uitstek een vlinder die het moeilijk krijgt in een verkaveld landschap met enkele losliggende natuurgebieden, hoe mooi die ook zijn. Alleen een flink netwerk van geschikte plekken kan overleving op de lange duur garanderen.

Blijkbaar waren al in de 19e eeuw delen van het verspreidingsgebied te klein en versnipperd geworden om een duurzame populatie te kunnen herbergen. Na 1950 kwam dit proces door de naoorlogse ruilverkavelingen in een stroomversnelling en al gauw was de soort beperkt tot één gebied. Het was daarna nog slechts een kwestie van tijd voordat het mis zou gaan. Bovendien stond de kwaliteit van het leefgebied hier flink onder druk: doordat het omliggende veengebied steeds dieper ontwaterd werd, zakte de bodem daar en kwam het natuurgebied als een soort eiland hoger te liggen dan de omgeving. Het gebied liep leeg en de kwaliteit van het leefgebied ging achteruit. En de moerasparelmoervlinder verdween uit Nederland.

Kan de soort nog terugkeren?

De moerasparelmoervlinder komt nog voor in Duitsland en België, al is hij zeldzaam en lokaal in de Eifel en de Ardennen, en zijn de populaties in het algemeen klein. Voor grote metapopulaties moet je verder weg, bijvoorbeeld naar Beieren. Een spontane herkolonisatie lijkt vrijwel uitgesloten, ook omdat de vlinders niet bekend staan om hun trekgedrag. Maar al zou een vlinder in Nederland geraken (of geholpen worden, als in 2022), hebben wij nog voldoende leefgebied van goede kwaliteit in een netwerk waar ook de waardplant, blauwe knoop, aanwezig is? Het Wieden-Weerribben complex? Met daaromheen ook nog een paar mooie natte graslandreservaten? Het zou kunnen, maar gericht onderzoek zou duidelijk moeten maken of dit gebied geschikt is. De soort verdween hier immers al in de jaren 40; iets was er

blijkbaar toen toch niet goed. Persoonlijk geef ik het weinig kans. Het lijkt me belangrijker om ons te concentreren op wat we nog hebben, want zilveren maan en grote vuurvlinder hebben het hier ook niet makkelijk en hebben onze hulp misschien nog harder nodig.

Literatuur

- Bink, F.A. (1984). Verslag introductie-experiment met de moerasparelmoervlinder (*Eurodryas aurinia* Rottemburg) in het reservaat Meeuwenkampje bij Veenendaal in 1983-84. RIN, Arnhem.
- Ceton, J.C. (1941). *Melitaea aurinia* Rott. - Entomologische Berichten (Amsterdam) 10 (242), 370.
- Graaf, H.W. de (1853) (1ste stuk, uitgegeven in November 1851). *Nederlandsche schubvleugelige Insekten* (Lepidoptera). - In: Herklots, J.A. *Bouwstoffen voor eene fauna van Nederland : onder medewerking van onderscheidene geleerden en beoefenaars der dierkunde*. Eerste deel. Brill, Leiden, pp. 1-55.
- Haar, D. ter (1900). Eenige merkwaardige aberratiën en een nieuwe variëteit afkomstig van een dankbaar vangterrein. *Tijdschrift voor Entomologie* 43, 239-246.
- Lempke, B.J. (1936). *Catalogus der Nederlandsche Macrolepidoptera I*. *Tijdschrift voor Entomologie* 79, 238-316.
- Maurissen, A.H. (1866). *Macrolépidoptères observés dans le Duché de Limbourg*. - *Tijdschrift voor Entomologie* 9, 169-188.
- Sepp, J.C. (1843-1855). *Beschouwing der Wonderen Gods, in de minstgeachte schepselen* 8: 85-88.
- Snellen, P.C.T. (1867). *De Vlinders van Nederland : Macrolepidoptera, systematisch beschreven*. Nijhoff, 's-Gravenhage. ●

Ik zie, ik zie, wat jij niet ziet:

Iedereen die naar nachtvlinders kijkt, komt ze tegen. Of je het nu wilt of niet: je ontkomt niet aan stippelmotten. De naam van deze groep vlinders is heel goed gekozen, want het zijn letterlijk motten met allemaal zwarte stippels. Er zijn in Nederland een aantal verschillende soorten, die vallen onder de familie van de spinselmotten (Yponomeutidae), die we scharen onder de microvlinders.

Het is niet makkelijk om de verschillende soorten stippelmotten als vlinder van elkaar te onderscheiden, maar er zijn uitzonderingen. In ons land hebben we de wilgen-, meidoorn-, vogelkers-, appel-, kardinaalsmuts, grootvlek-, waasjes- en hemelsleutelstippelmot. De laatstgenoemde drie soorten zijn overigens wel makkelijk te herkennen als imago. De hemelsleutelstippelmot is opvallend klein en grijs. De grootvlekstippelmot is makkelijk te herkennen door één grote zwarte stip op beide bovenvleugels en de waasjesstippelmot aan meerdere grijze 'vegen' (waasjes) op de bovenvleugels. De verschillen tussen de appel- en kardinaalsmutsstippelmot zijn nauwelijks te zien. De wilgen- en meidoornstippelmot lijken ook nogal op elkaar. De vogelkersstippelmot is te herkennen aan de vele zwarte vlekjes die in lange rijen over de bovenvleugel lopen. De herkenningskaart op pagina 16 en 17 laat zien waar je precies op moet letten.

Ingepakte bomen

Kenmerkend aan de stippelmotten is dat ze over het algemeen in grote aantallen voorkomen, zowel

de imago's als de rupsen. De rupsen zijn geelwit van kleur en hebben ook een aantal rijen met zwarte stippen. Als jonge rups maken ze eerst een blaas-mijntje in een blad van de waardplant. Later leven ze gezamenlijk in grote spinselnesten en kunnen ze met dit 'spinsel' een gehele struik of zelfs boom 'inpakken' en vervolgens kaalvreten. Dit is een spectaculair gezicht. In natte gebieden zijn de schietwilgen regelmatig doelwit van de wilgenstippelmot, in tuinen kan de appelstippelmot soms flink huishouden in fruitbomen. Vooral appelbomen, maar soms ook perenbomen, vallen in de smaak. Kardinaalsmuts wordt gegeten door drie soorten: zowel de kardinaalsmuts- als grootvlek- en waasjesstippelmot leeft op deze waardplant. Gezien de naam is het waarschijnlijk geen verrassing welke waardplanten de vogelkers-, meidoorn- en hemelsleutelstippelmot benutten. De meidoornstippelmot komt overigens soms ook voor op Prunussoorten, zoals kers of sleedoorn, net als de vogelkersstippelmot. De rupsen verpoppen zich in het spinsel en de poppen hangen dan als trosjes bij elkaar.

Stippelmotten kunnen massaal voorkomen. Ze leven gezamenlijke in grote spinselnesten en kunnen dan een hele struik of boom inpakken.

Waasjesstippelmot is te herkennen aan meerdere grijze vegen (waasjes) op de bovenvleugels.

het is wit met zwarte stippen

Rik Weaver

Als je de LedEmmer zet net op het moment dat stippelmotten uitkruipen, kan je de volgende ochtend een emmer vol hebben.

Ondanks dat sommige mensen schrikken van de grote hoeveelheid rupsen bij elkaar op één plant, zijn de rupsen absoluut niet schadelijk voor mensen. Voor de plant waarop ze zitten ook niet, hoewel deze soms volledig wordt kaalgevreten. Een gezonde plant zal hierdoor niet sterven en zal zich na de vraatschade weer herstellen. Bij de meeste aangetaste planten of bomen ontwikkelt zich na aantasting in hetzelfde jaar nog nieuw blad. Bij herhaaldelijke aantasting in een aantal jaren is er mogelijk wel een negatief effect op de waardplant.

Een laken of emmer vol

De rupsen worden voornamelijk in het voorjaar gezien, gemiddeld vanaf de maand mei. De meeste soorten kruipen echter al in het najaar uit het ei en overwinteren dan als heel klein rupsje. Van sommige soorten kunnen de rupsen dus al in het najaar worden gevonden. Na de verpopping vliegen de imago's van de stippelmotten ongeveer vanaf juni, maar de piek van de meeste soorten ligt in de maand juli en begin augustus. Stippelmotten kruipen vaak ongeveer tegelijk uit de pop. Wanneer je dan net op

Jurrien van Deijk

Stippelmotrupsen kunnen zich in trosjes naar beneden laten zakken op zoek naar vers blad of naar een verpopplek.

zo'n locatie besluit om met een laken en een felle lamp naar nachtvlinders te gaan kijken, ben je aan de beurt: een laken vol met stippelmotten is geen ongewoon fenomeen. Ook wanneer je enkel een nachtvlinder of LedEmmer plaatst, kun je soms hoge aantallen stippelmotten vangen. Wanneer de imago's actief zijn, kan je ze ook vrijwel overal tegenkomen, zowel in natuurgebieden als in je eigen tuin. De vrijwilligers die binnen het meetnet nachtvlinders ook de microvlinders tellen, hebben regelmatig een mooie uitdaging aan het tellen van al die stippelmotten. Sommige mensen proberen ze tot op soort-niveau te determineren. Dat lukt dus makkelijker voor de ene soort dan de andere, maar als je twijfelt is er gelukkig een mooie uitkomst: de verzamelsoort 'stippelmot onbekend'.

Wanneer je in mei wandelt, fietst of zelfs met je auto rijdt, kijk eens om je heen of je een spinselnest van stippelmotten kunt vinden. Ze zijn op veel plekken algemeen aanwezig. Stippelmotten in je tuin? Vervelend voor bijvoorbeeld je appelboom, maar het beste is om ze gewoon lekker te laten zitten. ●

Stippelmotten

Stippelmotten zijn niet eenvoudig te herkennen. In Nederland komen acht soorten voor. Drie hiervan zijn als imago nauwelijks van elkaar te onderscheiden. Deze herkenningskaart helpt je voor de overige soorten op weg om stippelmotten op naam te brengen. In het veld zijn stippelmotten vaak ook goed te herkennen aan de waardplant waar ze op zitten. Deze helpt je in ieder geval in de goede richting. Kom je er nog niet helemaal uit, dan kan je aanhouden 'Stippelmot spec.' als je de stippelmot wilt invoeren.

Grootvlekstippelmot *Yponomeuta plumbella*

Waasjesstippelmot

Hemelsleutelstippelmot

Stippelmot spec.

Deze drie soorten zijn nauwelijks van elkaar te onderscheiden als imago:
Kardinaalsmutsstippelmot
Appelstippelmot
Meidoornstippelmot (witte vorm)

herkennen

Yponomeuta irrorella

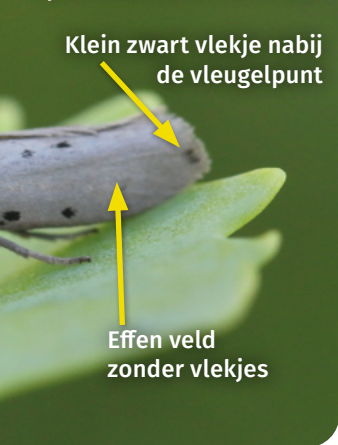

Wilgenstippelmot

Yponomeuta rorrella

Yponomeuta sedella

Meidoornstippelmot

Yponomeuta padella

Yponomeuta spec.

Vogelkersstippelmot

Yponomeuta evonymella

Gehakkelde aurelia

Wie heeft hem niet af en toe in de tuin: de gehakkelde aurelia. Bijna nooit zo talrijk als de dagpauwoog, maar toch met regelmaat op de vlinderstruik te vinden, van Maastricht tot Schiermonnikoog. Maar kijken we wat verder terug, dan zien we een vlinder die een stoplicht-relatie met Nederland heeft: af en toe aan (groen), maar ook weleens uit (rood), en ook vaak hier en daar (oranje).

De Graaf schreef in 1853 over deze soort: *"In Zuid-Holl.: eenmaal in een tuin te Leiderdorp, in September. Eenige jaren geleden menigvuldig op ééne plaats bij Utrecht. Vroeger vrij algemeen in Gelderland, thans zeer zelden. Eenmaal te Empen en zeldzaam bij Harderwijk en Nijkerk in Mei en September."* Dat klinkt niet als een gewone tuinsoort (al was hij voor 1853 blijkbaar wijdverbreid in Gelderland geweest). Blijkbaar wordt de soort later weer algemener: *"In alle provinciën gevangen doch schaars. In Holland is zij zeer zeldzaam, in Gelderland nog het meest vermeld."* (Snellen, 1867) En Lempke schrijft in 1936: *"Langen tijd zeldzaam geweest, doch de laatste jaren in den Achterhoek en Z. Limburg geregeld voorkomend, in Limburg zelfs gewoon. In de rest van het land zeer onregelmatig."*

Krimp en uitbreiding

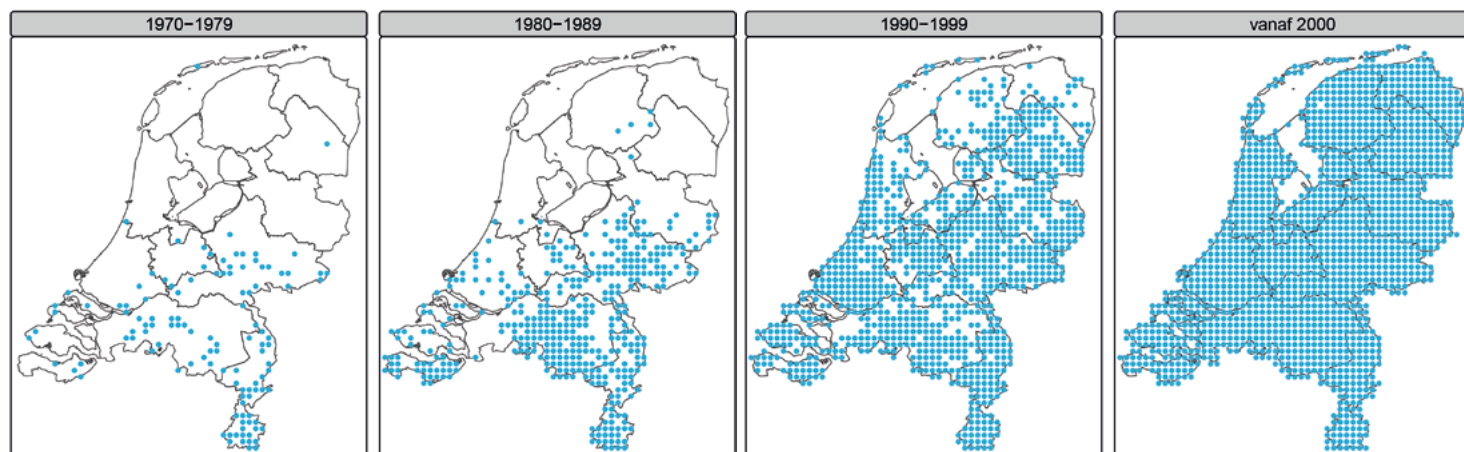
Blijkbaar kent de gehakkelde aurelia van oudsher perioden van krimp en uitbreiding, en was zij in goede tijden vooral in het oosten en zuiden te vinden.

Dat zien we ook in recentere tijden terug (figuur 1): in de jaren 70 was het een vrij zeldzame vlinder van met name de drie zuidelijke provincies en Gelderland. In de jaren 80 breidde de soort zich vooral in deze gebieden flink uit en kwam hier op steeds meer plekken voor. Pas na 1990 volgde in een paar jaar tijd een flinke uitbreiding noord- en westwaarts, en sindsdien is de gehakkelde aurelia in zo goed als elk 5x5 km-hok gevonden.

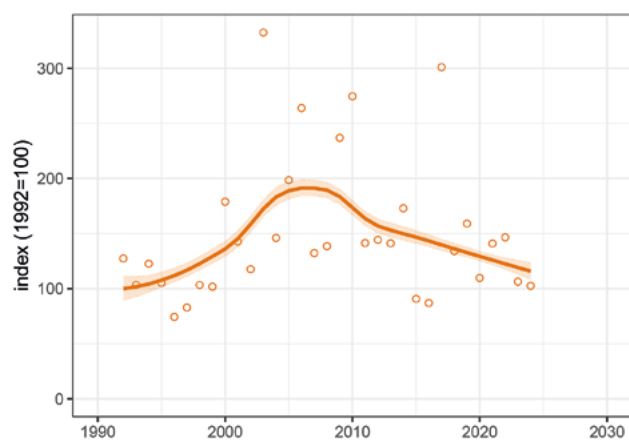
In de aantalstrend, die we dankzij het meetnet vlinders kunnen berekenen, zien we deze uitbreiding ook terug (figuur 2), met tussen 1990 en 2005 een verdubbeling van het aantal gehakkelde aurelia's in Nederland, overigens met de nodige, soms forse uitschieters. Maar daarna zet toch langzaam een achteruitgang in en nu zitten we nog maar net boven de aantallen van 1990. Met name na het droge en hete 2018 zijn de aantallen van de gehakkelde aurelia steeds iets verder weggezakt.

Gehakkelde aurelia.

Figuur 1. Verspreiding van de gehakkelde aurelia tussen 1970 en 2024 (data NDFF).

Figuur 2. Trend van de gehakkelde aurelia in Nederland.

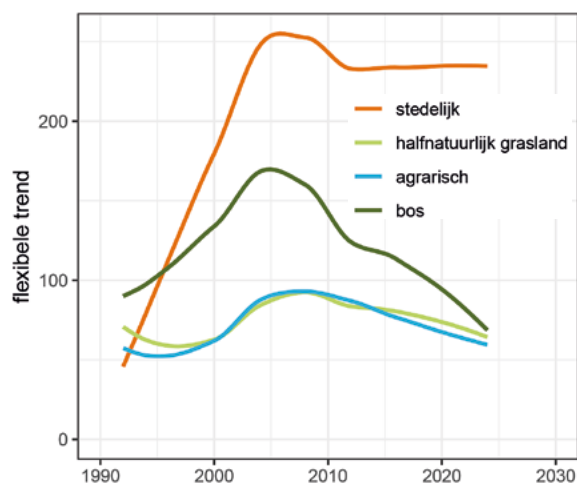

Typische vliegplek voor gehakkelde aurelia in het voorjaar.

1992 hier veel groter dan in de andere begroeiingstypen. Maar ook weet de vlinder zich nadien op dit hoge niveau te handhaven.

Een nieuwe fase?

Het is moeilijk om de schommelingen in het voorkomen van de gehakkelde aurelia te duiden. De soort wisselt tijden van voorspoed af met tijden waarin de soort verdwijnt uit grote delen van Nederland, zonder dat daar een simpele verklaring voor te geven is. Tussen 1970 en 2005 maakten we zo'n goede periode mee. Vermoedelijk was de soort rond 2005 talrijker dan hij ooit was in ons land en kwam hij bovendien in het hele land voor. Nog steeds kan de gehakkelde aurelia overal gevonden worden, maar de daling in aantallen kan een eerste teken zijn dat we een nieuwe fase ingaan. En vooral in onze tuinen lijkt hij zich nog het best te handhaven. Laat dus wat brandnetels of hop (de belangrijkste waardplanten) staan in een hoekje van uw tuin, de gehakkelde aurelia zal er blij mee zijn. ●

Figuur 3. Trend van gehakkelde aurelia per begroeiingstype.

Stad versus andere begroeiingstypen

Voor algemene soorten als de gehakkelde aurelia kunnen we de trends ook verder opsplitsen per begroeiingstype (figuur 3). Voor bos, halfnatuurlijk grasland en het agrarisch gebied zien we een trend die sterk overeenkomt met de landelijke trend: een toename tot ongeveer 2005-2010, en daarna een inzettende achteruitgang. Maar in het stedelijk gebied gaat het anders. Allereerst is de vooruitgang sinds

Erfparadijzen voor meer natuur in het buitengebied

Nederland lijkt misschien groen en levendig, maar de werkelijkheid is dat vogels, zoogdieren en insecten het steeds moeilijker hebben. Het goede nieuws? Er zijn genoeg plekken die met een paar kleine (en soms grote) aanpassingen een oase van biodiversiteit kunnen worden én een bron van persoonlijke vreugde. Een erf is zo'n plek die met wat zorg en aandacht omgetoverd kan worden tot een waar paradijs voor dieren. Daarom hebben Stichting Steenbreek en De Vlinderstichting de landelijke campagne 'Erfparadijzen' gelanceerd.

Of het nu gaat om een groot erf, een royale tuin of een manege, op al deze plekken is het mogelijk om bij te dragen aan een beter milieu. Erven zijn verspreid door heel Nederland en vormen belangrijke leefgebieden voor diverse dieren. Met een erf bedoelen we vooral de ruimte rondom het huis. Of dat erf nu in een agrarisch gebied, landgoed, bos of aan de rand van een dorp of stad ligt, elk erf kan een cruciale rol spelen in het behoud van biodiversiteit en het verbinden van groene gebieden. Binnen de campagne Erfparadijzen richten we ons op de grotere terreinen in het buitengebied, maar dezelfde principes kun je natuurlijk ook in iedere kleine tuin of bedrijventerrein toepassen; daarmee is deze campagne voor iedereen interessant.

Hoe scoort jouw erf?

Op de website www.erfparadijzen.nl is alles te vinden over wat je nodig hebt om een erf natuurvriendelijk in te richten, van nestkasten tot kruidenrijk grasland. Met de erfscan beoordeel je je eigen erf en ontvang je concrete tips en stap-voor-stapplannen. Zo werken we samen met SBNL Natuurfonds, dat wil bijdragen aan de aanleg van hagen en een koppeling maken met hun campagne 'Natuur om de hoek'. Ook vind je op de site bouwtekeningen voor nestkasten, achtergronden en voorbeelden en subsidies bij jou in de regio. Allemaal om de stap van grijs naar groen zo makkelijk mogelijk te maken. Daarnaast is het een platform waar je elkaar kan inspireren en van elkaar kan leren. Eigenaren van een erf kunnen (anoniem) hun erf op de kaart zetten en zo hun bereikte resultaat delen. Binnen twee weken na lancering van de campagne zijn er al 100 erven op de kaart gezet.

Voordelen voor mens (én natuur)

Met een natuurlijke inrichting geniet je niet alleen van een groene omgeving, maar profiteer je ook van praktische voordelen:

- ❧ Verkoeling in de zomer: Planten zorgen voor schaduw en koelte, wat ook het binnenklimaat in huis verbetert.
- ❧ Isolatie in de winter: Groene terreinen bieden extra isolatie, wat kan bijdragen aan lagere energiekosten.
- ❧ Minder geluidsoverlast en stof: Hagen en struiken dempen geluid en vangen stof op, en bieden bovendien meer privacy.
- ❧ Waterbeheer: Met de juiste planten blijft water langer in de grond, waardoor je minder hoeft te sproeien in droge perioden. En wateroverlast wordt beperkt, omdat de bodem meer water kan opnemen.
- ❧ Stressverlagend en creativiteit bevorderend: Een groene omgeving werkt stress verlagend en bevordert de creativiteit. Daarmee is een groene omgeving goed voor je gezondheid.

Vlinders op het erf

Vlinders herkennen een goed leefgebied. Ze vinden hun weg naar hun waardplanten en bloeiende planten. Soms komen ze in de schuur of verstoppert zich achter de houtopslag. Dagpauwoog, roesje en kleine vos kiezen hier hun plekjes voor de overwintering, terwijl citroenvlinder en gehakelde aurelia zich liever in de strooisellaag verschuilen. Door het erf niet te netjes te houden en wat rommeligheid toe te laten en planten te kiezen die in de omgeving van nature voorkomen, wordt de zoektocht voor de

Niet alles maaien in het gazon, levert mooie bloemen en meer leefgebied voor dieren.

Tekst & foto's:
Albert Vliegenthart
De Vlinderstichting

JOUW ERF, JOUW REGELS

Hoe onderhoudsarm je je erf wilt hebben, bepaal je zelf. Goed nieuws: minder doen is vaak beter voor de natuur. Laat delen van je gazon staan en maai ze afwisselend. Verminder wieden en schoffelen, en haal alleen weg wat je echt in de weg staat. Met een goed plan bepaal je zelf waar je controle wilt houden en waar je de natuur zijn gang laat gaan. Voor sommige soorten is weinig extra nodig. Denk aan de huismus, boerenzwaluw, witte kwikstaart, zwarte roodstaart, dagpauwoog en groot koolwitje. Spannender wordt het als je ook gekraagde roodstaart, egel, steenuil, kerkuil, koninginnenpage, landkaartje, icarusblauwtje en vleermuizen aantreft. Door je erf naar eigen inzicht in te richten, kun je snel bijdragen aan het behoud van deze soorten en de biodiversiteit. Zelfs zonder uitgebreide kennis van soorten.

Een natuurlijke erfscheiding sluit aan op de omgeving en biedt vlinders goed leefgebied.

vlinders kleiner en het maakt een erf tot een vlinderparadijs. Richt het naar eigen wensen in en bepaal de gebruiksruimtes goed. Dat kan ervoor zorgen dat ook bruin blauwtje, landkaartje, koninginnenpage en bruin zandoogje zich thuisvoelen. En ook diverse nachtvlindersoorten profiteren hiervan.

Een biodivers en klimaatbestendig erf

Naast bekende maatregelen zoals nestkasten, inheemse (biologische) bloemenmengsels en composthopen, biedt Erfparadijzen inspiratie en informatie voor onder andere het aanplanten van inheemse hagen en bomen en het omvormen van je gazon naar bloemrijk grasland. Met mulch of compost verhoog je de organische stoffen en verbeter je de bodemstructuur en het bodemleven, wat niet alleen de groei van planten bevordert, maar ook zorgt dat water beter wordt vastgehouden. Halfverharding vermindert de negatieve effecten van grote oppervlakken bestrating, waardoor water minder snel afstroomt en droogte wordt voorkomen. Door regenpijpen af te koppelen en regenwater op te vangen in een regenton of direct naar de tuin te leiden, draag je bij aan het ontlasten van het riool en voorkom je overstromingen tijdens intense regenbuien. Iedere bijdrage maakt een erf en de omgeving dus klimaatbestendiger en biodiverser!

Heb jij een erf om tot een waar paradijs te verheffen of ken je iemand met zo'n erf? Kijk op www.erfparadijzen.nl om te zien wat jij kunt doen of stuur de link door. Op naar een Nederland vol oases van biodiversiteit. ●

De Vlinderstichting is dé organisatie die de deskundigheid in Nederland en Europa over vlinders en libellen bundelt. We maken ons sterk voor het behoud en herstel van vlinders en libellen in Nederland en Europa, en ook voor de biodiversiteit in het algemeen. Hoe we dat afgelopen jaar, in 2024, hebben gedaan is te lezen in dit jaarverslag.

Kim Huskens

Wie, wat & hoe

Wij doen alles wat we kunnen om te zorgen dat over honderd jaar alle vlinder- en libellensoorten weer voorkomen waar ze van nature thuishoren. Onze kracht zit in kennis en inspiratie:

- 🦋 Wij zorgen dat wij weten hoe het met de vlinders en libellen gaat (monitoring) en wat ze nodig hebben (ecologisch onderzoek).
- 🦋 Op basis daarvan adviseren en inspireren wij beheerders – van natuur, boerenland, openbare ruimte en tuinen – om rekening te houden met vlinders en libellen.
- 🦋 Daarvoor ontplooiën wij activiteiten en voeren wij projecten uit.

Mede mogelijk gemaakt door ...

Ons werk is mogelijk mede dankzij financiële bijdragen van onze trouwe donateurs, waar wij heel blij mee zijn. En ook door speciale (eenmalige) giften en erfenissen. Deze bijdragen weten wij elk jaar ongeveer te vertienvoudigen met projectfinancieringen van – vooral – overheden, maar ook van ngo's en bedrijven. Daarbij geven wij onafhankelijk advies en behouden – in

formele zin – onze onafhankelijke positie en rechten als rechtspersoon. De door ons ontwikkelde kennis en adviezen publiceren we zo veel mogelijk op onze website, in ons tijdschrift *Vlinders*, in wetenschappelijke artikelen of elders. Wij zouden onze projecten niet kunnen uitvoeren zonder hulp van de opdrachtgevers, subsidiegevers als het Cultuurfonds en de Nationale Postcode Loterij en natuurlijk onze talloze vrijwilligers. Dank hiervoor!

Medewerkers

De Vlinderstichting blijft groeien. Op ons kantoor in Wageningen werkten op 1 januari 39 medewerkers waarvan 31 in vaste dienst; in totaal 29,2 fte. De medewerkers werden in Wageningen ondersteund door elf vrijwilligers, waarvan er zes helpen bij het verzorgen van de vlinderkweek. Op www.vlinderstichting.nl/medewerkers leest u meer over iedereen die bij ons in dienst is. 22 studenten liepen stage bij ons of deden een afstudeervak. En we hebben een groot aantal Groene Trainees (jongeren tussen 16 en 30 jaar) begeleid.

Bestuur

Titia Wolterbeek, directeur/bestuurder

Raad van Toezicht 2024

De Raad van Toezicht bestaat uit vijf leden. Op 31 december waren dat: Margriet Rouhof (TenneT, voorzitter), Jan Willen Erisman (Universiteit Leiden), Michaela van Wasse-naer (HIP Nederland), Rob Wortelboer (EY) en Bas Rüter (Landschap Noord-Holland).

Financiën en administratie

Het financieel jaarverslag wordt in juni vastgesteld door de Raad van Toezicht. Daarna wordt het gepubliceerd op onze website en in het augustusnummer van *Vlinders*.

Groei achterban 2024

Het aantal donateurs op 31/12/2024 was 5.774. De groei van ons bereik via de social media zet door. Telden we eind 2023 bijna 90.000 volgers, waren het er op 1 januari 2025 95.258, verdeeld over:

[Facebook](#) 37.095
[Instagram](#) 26.355
[X \(Twitter\)](#) 17.700
[LinkedIn](#) 9830
[Mastodon](#) 497
[Bluesky](#) 1290
[Threads](#) 2491

Daarnaast ontvingen eind 2024 44.749 mensen onze [digitale nieuwsbrief](#). Ook werd in 2024 de podcast [Toekomst voor Natuur](#), gemaakt door Anthonie Stip voor De Vlinderstichting, zo'n 100.000 keer beluisterd.

Projecten

Op de volgende bladzijden geven wij een beeld van enkele projecten waar we in 2024 aan hebben gewerkt. Opvallend is dat er bij veel projecten wordt samengewerkt met andere partijen. Samen kom je verder! Bij elk stuk staat de naam van de medewerker vermeld die meer kan vertellen over het project.

Bestrijdingsmiddelen in natuurgebieden

Door diverse partijen is inmiddels aangetoond dat bestrijdingsmiddelen niet uitsluitend blijven in de gebieden waar ze worden toegepast. In het oppervlaktewater, maar ook in planten in natuurgebieden worden diverse stoffen gevonden. Wat nu precies de effecten van die middelen zijn op de biodiversiteit is onbekend. Daarom is De Vlinderstichting een onderzoek gestart om in eerste instantie te onderzoeken welke stoffen, met welke concentraties, er in Natura 2000-gebieden voorkomen. Vervolgens worden deze condities nagebootst in het laboratorium om daarop verschillende soorten vlinders te kweken. Zo kan er gekeken worden wat de effecten zijn op de ontwikkeling van de rupsen tot aan de vlinder, maar ook naar het voortplantingssucces. Het onderzoek wordt mogelijk gemaakt door het Adessium Foundation.

- Koen Verhoogt

Assessment to planning Libellen

Orthetrum nitidulipes, een soort van mediterraan gebied.

Als vervolg op de nieuwe Europese Rode Lijst Libellen is er met een groot aantal Europese libellenkenners nagedacht over wat de bedreigingen voor libellen zijn, wat er nodig is om de bedreigde soorten beter te beschermen en wat de belemmeringen zijn voor de bescherming van Europese libellen. Hierbij is vooral aandacht besteed aan de soorten van vennen en hoogvenen, zowel in het laagland als in het noorden en de bergen, en aan de soorten van mediterrane beekjes. De huidige Europese regelgeving sluit slecht aan bij de bedreigde libellensoorten. Er is weinig overlap tussen de bedreigde soorten en de soorten die beschermd zijn door de Habitatrichtlijn. Voor de bescherming van het zoete water bestaat de Kaderrichtlijn Water, maar juist veel van de zoetwaterhabitats waar de bedreigde libellensoorten voorkomen vallen

daar niet onder doordat ze te klein zijn. Er is de komende jaren een versterking van de kennis over libellen nodig, bescherming van de kritieke leefgebieden en een versterking van de regelgeving om kleine zoetwaterhabitats te beschermen. - Roy van Grunsven

Europese Rode Lijst Dagvlinders

Euchalcia chlorocharis komt voor op de Balkan. Er kan voor deze soort nog geen Rode Lijst-status worden bepaald.

De Europese Rode Lijst voor dagvlinders is gemaakt door een samenwerkingsverband tussen IUCN, Butterfly Conservation Europe en De Vlinderstichting. Voor deze Rode Lijst zijn alle 501 Europese dagvlinders beschouwd. Hiervan zijn er 442 echte Europese soorten (soorten die het grootste deel van hun verspreiding in Europa hebben). Er is één soort officieel uitgestorven (en meteen ook wereldwijd): het Madeira groot koolwitje *Pieris wollastoni*. Daarmee is dit de eerste Europese vlinder die is uitgestorven. 65 soorten zijn bedreigd in Europa plus 60 'Near Threatened'. Dit zijn er duidelijk meer dan op de vorige Rode Lijst uit 2010. Dit komt vooral doordat in Noord-Europa soorten nu steeds meer te lijden krijgen onder de klimaatopwarming. Ze kunnen geen kant op: naar het noorden ligt de IJszee, en hogere bergen zijn er ook niet. In het Middellandse Zeegebied beginnen natuurbranden een steeds belangrijkere bedreiging te vormen, ook een gevolg van de klimaatopwarming en alles wat daarmee samenhangt. - Chris van Swaay

Europese Rode Lijst Nachtvinders

In Europa komen ongeveer 10.000 soorten nachtvinders voor. De Vlinderstichting is samen met de IUCN, Butterfly Conservation UK en Butterfly Conservation EU in de afrondende fase met het bundelen van alle kennis in een Europese Rode Lijst voor de macronachtvlinders. Hierin behandelen we

de 3200 soorten macronachtvlinders en krijgen we onder andere inzicht in bedreigingen die ervoor zorgen dat een deel van de nachtvinders Europees achteruitgaan, zoals klimaatverandering en lichtvervuiling. In het westen van Europa kunnen we een redelijk overzicht van soorten creëren dankzij de actieve nachtvlindermonitoring. Vooral in het oosten van Europa kan de nachtvlindermonitoring nog beter; daar weten we van enkele honderden soorten überhaupt nog niet hoe het met ze gaat. Een voorbeeld is *Euchalcia chlorocharis* die lokaal in de Balkan voorkomt. Er valt dus ook nog veel te winnen! - Jurriën van Deijk

Biodivers Akker Mozaïek

Bloei op BAM-akker ondanks oogst.

Zingende veldleeuweriken, zoemende hommels, waar zie je dat nog op akkers? Het Biodivers Akker Mozaïek (BAM) brengt daar verandering in. De Vlinderstichting helpt mee aan de ontwikkeling van dit nieuwe akkerbouwconcept, bedacht door Sander Bernaerts en Ben Koks voor 'Rotterdam de Boer op'. In 2024 werden elf BAM-akkers in Gelderland en Zuid-Holland gemonitord op bloembezoekende insecten. De resultaten waren uitzonderlijk. Ondanks dat 2024 een slecht jaar was voor bloembezoekende insecten, telden we gemiddeld 53 bloembezoekers per transecttelling (500 m²) in een BAM-akker met uitschieters tot ruim 150 per transecttelling. Ter vergelijking: in 2021 en 2022 telden we in de Achterhoek in productief kruidenrijk grasland gemiddeld 11 bloembezoekers per transecttelling en 17 bloembezoekers in extensief kruidenrijk grasland. De BAM-akkers steken daar in 2024 ruimschoots bovenuit. Gemiddeld zagen we in vier bezoeken 25 soorten. Het lijkt erop dat het Biodivers Akker Mozaïek kansrijk is voor landbouw en natuur. We blijven eraan werken! - Anthonie Stip

Beschermingsfonds

Dankzij giften van natuurliefhebbers aan het [Vlinderstichting-beschermingsfonds](#) kan De Vlinderstichting doelgericht werken aan herstel van vlinders en libellen die het moeilijk hebben. In 2024 deden we dat onder andere door beheeradvies te geven voor de veldparelmoervlinder op Voorne, de groene glazenmaker in de Krimpenerwaard en het gentiaanblauwtje op het Waperveld. Ook werken we aan herstelmaatregelen voor het leefgebied van de bruine eikenpage in Limburg. Gerichte zoekacties met vrijwilligers leidden tot de vondst van nieuwe vindplaatsen. Samen met terreinbeheerders en vrijwilligers en mede dankzij gulle gevers maken we het verschil voor soorten in de knel. - Anthonie Stip

BIMAG

Het Boeren Insecten Monitoring Agrarisch Gebied loopt vanaf 2019 en is een samenwerking tussen LTO Noord, BoerenNatuur en De Vlinderstichting. Doel van het project is om inzicht te krijgen in het voorkomen van nachtvlinders in het agrarisch gebied en te onderzoeken welke natuurmaatregelen die deelnemende boeren nemen een positief effect hebben op nachtvlinders. Iedere deelnemer krijgt drie LedEmmers waarvan één op het erf wordt geplaatst, één op een gangbaar perceel en één in een natuurmaatregel. In de afgelopen vijf jaar hebben meer dan tweehonderd verschillende deelnemers tellingen gedaan, verspreid over het hele land. Over de trend van de nachtvlinders in het agrarisch gebied kan door de relatief korte looptijd van het project nog niet veel worden gezegd, maar er zijn wel al mooie andere resultaten naar voren gekomen. Zo zijn 560 van de ongeveer 860 soorten Nederlandse macronachtvlinders binnen het project waargenomen, waarvan gemiddeld meer dan 400 soorten per teljaar. Ook blijkt dat in de terreinen met natuurmaatregelen meer soorten en ook meer exemplaren worden gevangen dan op gangbare percelen. - Rik Wever

Klepelen

Er was in 2024 veel discussie over de nieuwe gedragscode voor de Unie van Waterschappen. De waterschappen willen kunnen blijven klepelen langs watergangen

en op dijken, met name vanwege kosten en veiligheid. De Vlinderstichting voerde voor de Unie van Waterschappen een literatuurstudie uit waarin we de effecten van verschillende maaimethoden met elkaar vergeleken. Er werden ruim honderd wetenschappelijke publicaties voor geanalyseerd. Klepelen blijkt de maaimethode met de grootste negatieve effecten op insecten, amfibieën, reptielen, vogels en zoogdieren. Ook de schijvenmaaier en messenbalk hebben effect, maar beduidend minder dan klepelmaaiers. Ons advies en dringende oproep is dan ook: stop met klepelen, start met biodivers beheer. - Anthonie Stip

Kennisspecial (SoortenNL)

Bij de Kennisspecial kwamen veel jongeren bij elkaar om samen de natuur in te gaan.

Als onderdeel van het Groen Traineeship is voor het derde jaar op rij de Kennisspecial georganiseerd door SoortenNL. Een gratis cursus voor jongeren tussen de 16 en 30 jaar oud bestaande uit avondlessen, creatieve en educatieve weekendopdrachten, een introdag over het strand en in de duinen, een slotdag in Weerribben-Wieden en organisatiebezoeken. Tijdens dit Traineeship leren ze niet alleen over vlinders en libellen, maar ook het herkennen en beschermen van andere soortgroepen in Nederland: insecten, zoogdieren, amfibieën, vogels, (korst)mossen en het zoetwaterleven. Allemaal in combinatie met thema's zoals habitat, natuurbeheer, klimaat en stikstof. - Amber van Amsterdam & Ingeborg van Es

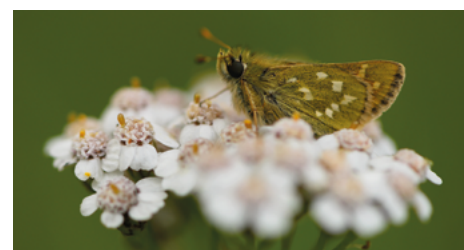
InsectsCount: Bloembezoekende insecten tellen op boerenland

Het Europese project SHOWCASE belicht de meerwaarde van het combineren van landbouw, biodiversiteit en ecosysteemdiensten om boeren te helpen met de integratie van biodiversiteit in landbouwpraktijken. Een van de manieren is het betrekken van

boeren en andere burgers bij die biodiversiteit door het verzamelen van waarnemingen. De Vlinderstichting ontwikkelde daartoe een nieuwe app: InsectsCount. Deze app is uniek in het combineren van verschillende kwaliteiten: actieve communicatie tussen waarnemers binnen een afgebakend gebied, gestandaardiseerd tellen op soortniveau voor gevorderden of per soortgroep voor beginners, informatie opnemen over landgebruik en opties voor meertalig gebruik. De app is in drie landen getest en daaruit bleek dat een actieve gebiedscoördinator essentieel is en dat het lastig wordt wanneer gebruikers al aan andere apps gewend zijn. Overigens is de broncode voor de app openbaar en beschikbaar voor verdere ontwikkeling.

- Michiel Wallis de Vries

Help de kommavlinder in Drenthe

Kommavlinder profiteert van aansluiting voortplantingsplekken met nectarbronnen.

In Drenthe is met subsidie van de provincie onderzocht hoe het staat met de bedreigde kommavlinder in Drenthe en wat er gedaan kan worden aan herstel. Stikstofdepositie tast de habitatkwaliteit van natuurgebieden op verschillende manieren aan. Verslechtering van de voedselkwaliteit voor de rupsen lijkt nu voor kommavlinder niet de grootste bedreiging. De oorzaak moet eerder worden gezocht in twee andere doorwerkingen van de hoge stikstofdepositie: de afname van het nectaraanbod uit bloeiende kruiden en het versneld dichtgroeien van de open vegetatie die voor deze soort zo belangrijk is. De afname van het nectaraanbod is de laatste jaren versterkt door de extreme droogte in voorjaar en zomer. Juist in deze jaren zijn er populaties verdwenen. Aanbevolen wordt om te zorgen voor een betere aansluiting tussen de voortplantingsplekken op de heide en goede nectarbronnen in de directe omgeving. - Michiel Wallis de Vries

Elke editie van Vlinders vertellen onze projectleiders u wat zij over vlinders en libellen gelezen (en geschreven) hebben in wetenschappelijke literatuur.

Tekst: Effect van klimaat en extreme droogte op nachtvlinders

Jurriën van Deijk,
Roy van Grunsven &
Chris van Swaay
De Vlinderstichting

De zomer van 2018 was niet alleen in Nederland erg droog, maar ook elders in Europa. In Zuidoost-Zweden is er onderzocht wat het effect van die droogte was op 54 verschillende soorten nachtvlinders. Er werden gegevens gebruikt die tussen 2005 en 2023 zijn verzameld met lichtvallen op drie locaties. Uit de studie bleek dat de temperatuur een positieve invloed had op de populatiegroei van nachtvlinders op de locaties, terwijl neerslag een positieve invloed had op twee locaties en geen effect op de derde.

Ondanks de extreme droogte in 2018 bleven de nachtvlinderpopulaties veerkrachtig, zonder dramatische dalingen in populatiegroei tussen 2018 en 2019. Dit staat in contrast met eerdere studies die ernstige dalingen in populatiegroei rapporteerden als reactie op extreme droogte. Deze bevindingen benadrukken het belang van locatie-specifieke kennis en tonen de effecten van extreme weersomstan-

digheden bij het ontwikkelen van natuurbeschermingsmaatregelen.

Betzholtz, P. E., Forsman, A., & Franzén, M. (2025). The impacts of climate and the extreme drought in 2018 on population growth in Swedish moth species. *Insect Conservation and Diversity*.

Wanneer vliegt een libel weg?

Iedereen die weleens libellen fotografeert weet dat ze wegvliegen als je te dichtbij komt. Mikula et al. (2025) onderzochten wat bepaalt op welke afstand ze wegvliegen. Uiteraard is er een verschil tussen de soorten. Tengere pantserjuffers vlogen weg als ze tot 55 cm benaderd werden, maar dit is 262 cm voor gewone oeverlibel. Grotere soorten vliegen over het algemeen eerder weg dan kleine soorten, al zijn de pantserjuffers relatief groot, maar benaderbaar. Daarnaast vliegen mannetjes op grotere afstand weg dan vrouwtjes of tandems. Het opvallendste resultaat is dat libellen op plekken waar veel mensen komen minder snel wegvliegen dan

libellen op plekken waar weinig mensen komen. Of dit komt doordat de libellen wennen aan de aanwezigheid van mensen of de schuwe individuen vertrekken en de minder schuwe dieren achterblijven is niet duidelijk.

Mikula, P., Czechowski, P., Dubicka-Czechowska, A., Jerzak, L., Menzel, A., & Tryjanowski, P. (2025). Understanding antipredator strategies of insects: Human presence and escape behaviour in Odonata. *Ecological Entomology*.

Vlinderstand Amerika voor het eerst in beeld gebracht

Waar wij in Europa al eerder over de achteruitgang van insecten, en dagvlinders in het bijzonder, rapporteerden, was dat in de Verenigde Staten veel meer versnipperd. Daar is nu een einde aan gekomen: tientallen auteurs brachten hun monitoringdata samen, en dat leverde 12,6 miljoen waarnemingen op van 76.000 tellingen verdeeld over 35 monitoringprogramma's, meest op staatsniveau. Daarmee konden ze voor het eerst de veranderingen meten voor 554 soorten tussen 2000 en 2020. Het totaal aantal vlinders daalde met 22%. Dertien keer zoveel soorten gingen achteruit dan vooruit. De grootste achteruitgang was in het zuidwesten, in staten als Arizona en New Mexico. Daar slaat de klimaatopwarming het hardst toe. Daarnaast worden verlies van leefgebied en het gebruik van pesticiden als belangrijke oorzaken genoemd.

Edwards, C. B., Zipkin, E. F., Henry, E. H., Haddad, N. M., Forister, M. L., Burls, K. J., ... & Schultz, C. B. (2025). Rapid butterfly declines across the United States during the 21st century. *Science*, 387(6738), 1090-1094. ●

Grotere soorten libellen vliegen over het algemeen eerder weg dan kleine soorten. Deze gewone oeverlibel bleef gelukkig goed zitten voor de foto.

Vrijwilliger Jaco Kuiper

'Al tellend vallen de zorgen van je af'

In de rubriek *Groene Gast* zetten we graag een natuurliefhebber in het zonnetje. Iemand die zich inzet voor natuur en wiens passie gedeeld mag worden. Maak kennis met Groene Gast: Jaco Kuiper.

Op een winderige herfstmiddag in 2023 – maar wel warm voor oktober – bel ik aan bij Jaco Kuiper, die al sinds 2002 libellen telt. Hij woont in een mooi huis in Santpoort-Noord. Met een vijver in de tuin, waar hij ook viervlek en smaragdlibell heeft gezien.

Nadat we gesproken hebben over de route die Jaco telt, nemen we er ook nog even een kijkje. De route blijkt vanaf Jaco's huis bijna zeven kilometer fietsen en dan nog 800 meter lopen. Jaco vertelt:

Tekst:
José Kok
De Vlinderstichting

"Ik ben echt altijd wel een paar uur bezig – voordat ik bij de route ben, dan tellen, en dan ook weer terug."

Toch houdt hij het vol, want het is een prachtige plek. De route van Jaco ligt in Duin & Kruidberg, achter de zeereep in een afgesloten gebied.

"Kijk, hier ga ik altijd eerst even zitten om het weer en de bewolking enzovoort op te schrijven; en dan kijk ik even rond en laat ik de boel op me inwerken."

Er komen geen andere mensen in het gebied, maar

Jaco was altijd al geïnteresseerd in natuur. Dat hij specifiek naar libellen is gaan kijken is puur toeval, dat is de 'schuld' van Frans Koning. In 2002 ging Jaco mee met een libellenexcursie van Frans. Na de excursie hoorde Jaco dat de libellenroute die Frans op dat moment monitorde beschikbaar zou komen en hij besloot al snel, na het enthousiasme van Frans, dat hij die route op het Noordervlak wilde overnemen.

Jaco is altijd al een buitenmens geweest en kijkt naar van alles: eendagsvliegen, zoogdieren, vissen, vogels, vlinders, planten. Niet heel verwonderlijk dat hij niet helemaal senang was in zijn eerste functie als luchtvrachtexpediteur; hij heeft de stap genomen en is rigoureuus van werk veranderd. Hij werkt nu als hovenier en gastheer op een begraafplaats.

Hij heeft zich de kennis over libellen zelf eigen gemaakt: in het begin moest hij ze nog vangen om te determineren met de gids erbij. Al snel was dat niet meer nodig. De aantallen libellen over het geheel op de route zijn flink afgenomen, van gemiddeld 300 libellen per jaar de eerste twee jaar naar 100 per jaar de jaren erna. De zwarte heidelibell die in de beginjaren van het tellen nog op de route aanwezig was, is er niet meer, maar de vuurlibell ziet hij tegenwoordig wel. Verder is er in soortendiversiteit niet veel veranderd. Het gebied is een stuk natter geworden, omdat ze hier gestopt zijn met waterwinning op het Noordervlak, dat is positief.

De route achter de zeereep.

Vuurlibel.

omdat Jaco er elke twee weken komt, kan ik precies zien waar hij altijd loopt: het pad is uitgesleten.

Er zijn veel redenen die Jaco kan opnoemen om libellen te gaan tellen. Het is heerlijk om een middag buiten te zijn, in dit geval mag hij ook nog eens afgesloten gebied in. Je ziet ook andere dingen – hij zag boomvalken jagen op libellen en de rugstreep-padden zijn een leuke bonus. De laatste jaren ziet Jaco ook zwervende pantserjuffers en de vuurlibel laat zich steeds vaker zien, een prachtige soort. Ondertussen ben je met iets nuttigs bezig en vallen de zorgen van je af als je geconcentreerd aan het kijken en tellen bent.

Binnenkort zit Jaco's werkende leven erop en dan is het zijn plan om met zijn vrouw te verhuizen naar de Veluwe. Jaco's route komt dan vrij. Dus als je zin hebt om hem over te nemen, neem vooral contact op met meetnet@vlinderstichting.nl. Jaco kan je vast wegwijs maken. ●

Actueel

Boeken

De belangrijkste vragen van je leven

De tijd van treuzelen is voorbij. Razendsnelle klimaatverandering, voortdurend biodiversiteitsverlies en gekmakende vervuiling. We doen het allemaal zelf, we weten bijzonder veel over de gevolgen en doen

verbazingwekkend weinig om het tij te keren. Harm Edens, bekend van radio en tv, zet zich al ruim 25 jaar in voor een betere wereld. Dat doet hij op tal van manieren – en nu ook met een boek. In eerste instantie is 'De belangrijkste vragen van je leven' geen vrolijk makend boek. Om zijn doemgedachten, twijfels en ongeduld te kanaliseren, interviewt Edens zestien jonge denkers over ons klimaat. Hoe zijn zij de twintiger geworden die ze nu zijn? Wat doen ze om het tij te keren? En hoe zien ze de toekomst in 2050 en 2100? Het resultaat is verrassend en ontregelend. Edens zit de jongeren dicht op de huid, wat soms resulteert in een inhoudelijk gesprek, maar soms blijft steken in het niveau 'Je moet het huidige systeem afbreken,

kapotmaken.' Edens vraagt wel door, maar hoe dat zou kunnen blijft geregeld ongewis. In sommige gesprekken merk je dat de jongeren Edens van repliek dienen. Leuk hoor, een boek, zegt Winnie Oussoren, voorzitter van Milieudefensie Jong. Edens vraagt: "Weet je wat het gaat worden ongeveer?" Waarop Oussoren antwoordt: "Dat jij een boek gaat schrijven over dat jij nu een ouwe lul bent?" De toon is gezet. De gesprekken zijn deels uitgeschreven in interviewstijl, deels samengevat door Edens. Ze worden afgewisseld met tekstblokken met een jaartal erboven wanneer Harm uit zijn eigen leven deelt. In het begin vond ik dat irritant, want het onderbreekt de gesprekken. Maar gaande het boek ben ik dat toch gaan waarderen. Edens

deelt humorvol uit 60 jaar levenservaring, wat de gesprekken met jongeren zowel urgentie als relativering meegeeft. Over de toekomst praten blijkt nog niet zo makkelijk. Toch is dit boek een aansporing om dat gesprek wel aan te gaan. En het niet bij praten te houden. We moeten doen, veel meer doen. Dat geldt voor klimaat net zo goed als voor natuur. De tijd van treuzelen is voorbij. Harm Edens houdt ons scherp. Aanbevolen!

Harm Edens, De belangrijkste vragen van je leven, Spectrum boeken 2025.

ISBN 978 90 003 9420 3.

Prijs in de boekhandel: € 21,99

Anthonie Stip

Giften

Bijzondere giften

Uit de nalatenschap van de heer V. ontvingen wij € 43.754. Dat bedrag komt ten goede aan het Vlinderstichting-beschermingsfonds. Donateur J.V. uit A. schonk € 500 aan het Vlinderstichting-beschermingsfonds. We ontvingen een mooie gift van € 1.600 van het verjaardagsfeest van donateurs A. v.d. L. en D.S. uit A. Daarnaast mochten wij € 350 van Stichting De Pelgrimshoeve uit Zoetermeer. ontvangen. Ook mevrouw D.K. schonk € 200 aan het Vlinderstichting-beschermingsfonds. De zoon van donateur C.S. H. uit U. vroeg naar de mogelijkheden voor een donatiebox voor op de uitvaart van zijn moeder. Zijn moeder, donateur sinds 2018, hield namelijk veel van vlinders. De donatiebox leverde € 93,50 op.

Alle gulle gevers hartelijk dank!

Fiscus

Wist u dat u (middel)grote bedragen fiscaal voordelig kunt schenken? Dat kan door vijf jaar lang een vast bedrag aan De Vlinderstichting te schenken. U kunt die gift aftrekken voor de inkomstenbelasting. Wilt u een periodieke schenking doen, dan kunt u een machtigingsformulier downloaden

op www.vlinderstichting.nl/schenken-met-belastingvoordeel. Ook eenmalige giften kunt u aftrekken voor de belasting, mits u aan het drempelbedrag komt van 1% van uw belastbaar inkomen.

Nalaten

Neemt u een schenking aan De Vlinderstichting op in uw testament? Dan steunt u ons enorm in onze strijd voor een gezonde natuur. Er komen steeds weer nieuwe generaties mensen. Mensen die wij, hopelijk dankzij u, kunnen aanspreken. Om de toekomst veilig te stellen voor volgende generaties vlinders en libellen. Wij zijn daar erg blij mee. Over erfstellingen en legaten hoeft De Vlinderstichting geen belasting te betalen. Een prettig idee!

Voor meer informatie kunt u bellen of mailen met Rian Boekhorst, 0317-30 52 08 of rian.boekhorst@vlinderstichting.nl. Zij stuurt u ook graag de brochure over nalaten aan De Vlinderstichting toe.

ANBI

De Vlinderstichting is erkend als ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling), dus wij hoeven over de ontvangen giften geen belasting te betalen.

In 't kort

28 LANDEN BIJEE VOOR VLINDERS

Van 3-5 april 2025 vond het Future for Butterflies and Moths Symposium plaats in het

Wageningen International Congress Centre. Totaal werden er 28 landen gerepresenteerd, waaronder zelfs de Verenigde Staten, Ecuador en Mexico, en waren er ruim 160 mensen aanwezig. Tijdens dit symposium werd onderzoek over dagvlinders en nachtvlinders gepresenteerd vanuit heel Europa en daarbuiten. Om van elkaar te leren en elkaar te inspireren.

Onderwerpen als klimaatverandering, landgebruik, pesticiden en lichtvervuiling stonden centraal. Soorten staan onder druk doordat leefgebied te warm wordt. Ze kunnen niet verder naar het noorden of hoger op de berg, want daar is niets meer. Landgebruik verandert en intensificeert waardoor leefgebied versnipert en ongeschikt raakt. Ook (soort)bescherming door middel van citizen science werd vaak genoemd. Want veel wetenschap is gebouwd op data. Heel veel data en daar is veel menskracht voor nodig. Data verzameld door vrijwilligers zijn hierbij cruciaal. Dit kan De Vlinderstichting natuurlijk beamen met de vele vrijwilligers die actief zijn in de meetnetten.

Naast alle problemen die dag- en nachtvlinders ondervinden, was er ook aandacht voor de toekomst. Hoe zorgen we met zijn allen voor een natuur en leefomgeving waarin vlinders (en mensen) goed kunnen toevoegen? Onderzoek naar oorzaken van achteruitgang én voortuitgang zijn daarin zeker belangrijk. Want wil je iets beschermen, moet je weten wat het nodig heeft. Maar misschien wel nog belangrijker: *"We need more people to care!"* zoals Federico Riva van de Vrije Universiteit Amsterdam zei tijdens zijn presentatie over *Planning for butterfly conservation*. Hoe we dat doen? Door met goede voorlichting, educatie en lobby mensen enthousiast te maken voor het vlindervirus. En werkt dat niet, dan is het een kwestie van omdenken. Want waar iemand niet warm wordt van die mooie vlinder in de tuin, wil hij misschien wel zijn tuin groener maken zodat het er in de zomer nog steeds aangenaam is om te zitten. Met de juiste framing kom je een heel eind, zoals Albert Vliegthart (projectleider De Vlinderstichting) illustreert aan de hand van zijn werk met grote bedrijven zoals TenneT en het vergroenen van hun terreinen.

Samen staan we sterker. Zo'n symposium waarbij kennis en ervaring uitgewisseld kan worden, is dus heel waardevol. Zeker als je bedenkt dat insecten geen grenzen zien en het dus ontzettend belangrijk is dat we niet alleen op lokale schaal werken, maar ook over landsgrenzen heen.

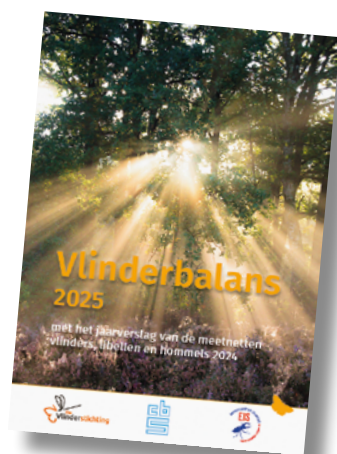
Marjelle Molenaar

Nieuws

Hoe gaat het met de vlinders en libellen in ons land?

In april is de nieuwe Vlinderbalans gepubliceerd. Deze balans geeft een overzicht van onze vlinders en libellen. Deze uitgave combineert de jaarverslagen van de meetnetten vlinders, libellen, nachtvlinders en hommels met voorbeelden van de beschermingsaanpak van De Vlinderstichting.

2024 is het zoveelste jaar op rij dat laat zien dat het met een groot deel van de vlinders en libellen in ons land niet goed gaat. De veelal negatieve trends geven een krachtig signaal. Dit jaar is de Vlinderbalans ook direct naar de Gedeputeerde Staten gestuurd om hen te laten zien dat we in Nederland

de natuur niet langer kunnen negeren. Actie is nodig. We moeten door middel van beleid en uitvoering met elkaar aan de slag om het tij te keren.

Zelf de Vlinderbalans lezen? Download direct of bestel hem op papier: www.vlinderstichting.nl/vlinderbalans
Teams Meetnetten en Communicatie

Natuurontwikkeling met veldparelmoervlinders

Natuurontwikkeling op voormalige landbouwgrond biedt veel kansen, maar vaak blijft het bij een basaal pakket van 'kruiden en faunairijk grasland'. De faunarijckdom blijft dan veelal beperkt. In een uitvoeringsproject met subsidie van de provincie Noord-Brabant hebben Staatsbosbeheer en De Vlinderstichting laten zien dat meer ambitie kan lonen. In de Kempen is ervaring opgedaan met maatwerk dat leefgebied oplevert voor de ernstig bedreigde veldparelmoervlinder die daar voorkomt. Dit betekent gefaseerd beheren voor structuurvariatie voor de overwinterende rupsen en het doorbreken van de dominantie van grassen voor een beter nectaraanbod voor de vlinders. Ook

veel andere soorten profiteren. Daarbij is wel gebleken dat opschaling naar een netwerk van leefgebieden urgent is omdat het risico van 'beheerongelukjes' voor een enkele populatie, zelfs met soortspecifieke aandacht, anders onaanvaardbaar groot blijft.

Michiel Wallis de Vries

[advertentie]

GROENE HISTORIE GROENE TOEKOMST
Help de Nederlandse Tuinenstichting bij het beschermen van groen erfgoed, bijzondere parken en tuinen. Je ontvangt als dank onze Open Tuinengids, ons Tuinjournaal en je kunt mee met excursies naar bijzondere tuinen en groen erfgoed.

Kijk op www.tuinenstichting.nl voor meer informatie over ons werk en hoe je ons kunt steunen.

[advertentie]

Escape to Nature in the Heart of a Natural Park

Nestled within 8 hectares of a dedicated rewilding project near Limoges, France, our gites and B&B offer a **tranquil retreat** surrounded by incredible biodiversity. With **68 species of butterflies**, red squirrels, pine martens, five types of woodpeckers, seven bat species, fire salamanders, turtle doves, and golden orioles, **nature truly thrives here**. Welcomed by friendly English hosts, you're invited to experience this **peaceful haven**.

www.lemoulindenpensol.com bonjour@lemoulindenpensol.com

Koop vlinderproducten in onze webwinkel

In samenwerking met Vivara en andere partners bieden wij veel producten aan op onze webwinkel. Een deel van de opbrengst is voor De Vlinderstichting! Je kunt ze bestellen op www.vlinderstichting.nl/vlinderwinkel.

Verrekijkers

Pentax Papilio II

Bij het kijken naar vlinders en libellen is het reuzehandig om een verrekijkertje bij de hand te hebben. Deze kijkers kan je scherpstellen tot op 50 cm.

6,5 x 21

Prijs: € 157,- **Donateursprijs: € 137,-**

8,5 x 21

Prijs: € 179,- **Donateursprijs: € 159,-**

Handboek Libellenlarven en hun huidjes

Dit handboek bundelt alle beschikbare kennis over ecologie en is specifiek gericht op de determinatie van alle 87 soorten libellenlarven en hun huidjes in Noordwest-Europa.

Prijs: € 89,95

Veldgids Dagvlinders

Met deze nieuwe vlindergids kan iedere liefhebber alle 150 soorten dagvlinders van Noordwest-Europa snel en betrouwbaar herkennen. Gedetailleerde foto's van de boven- en onderzijde van de vlinders maken herkenning gemakkelijk. Met compacte informatie over de kenmerken, vliegtijd, zeldzaamheid en verspreiding. De 'Veldgids Dagvlinders' brengt relevante informatie fraai en overzichtelijk in beeld. Hierdoor is deze gids toegankelijk voor zowel professionals als beginners.

Prijs: € 39,95

Vlinder Hoeckje

In dit speciaal samengesteld pakket door Cruydt-Hoeck en De Vlinderstichting vind je zowel waardplanten (voedselplanten voor de rupsen) als belangrijke nectarplanten (planten waar vlinders nectar drinken). Alle planten zijn inheems en biologisch. Een mooie toevoeging in elke tuin!

Prijs: € 51,10

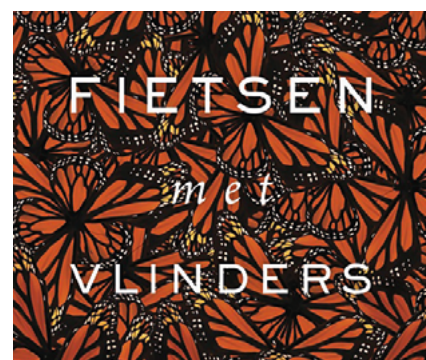
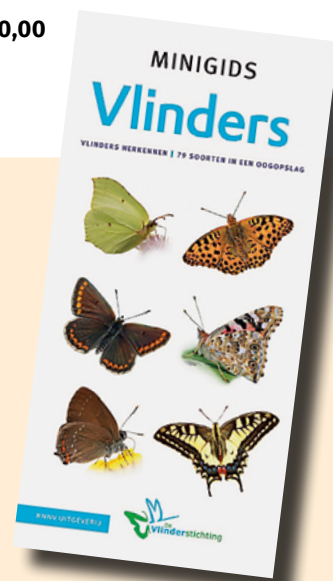
Cruydt Hoeck
WILDEBLOEMENZADEN

Minigids Vlinders

Met deze handige uitvouwkaart leer je in één oogopslag alle Nederlandse dagvlinders herkennen. Afmetingen, determinatiekenmerken en vliegtijden maken herkenning extra makkelijk. Met tips voor het herkennen van moeilijke soorten.

Dit gidsje is het welkomstgeschenk voor nieuwe donateurs. Ideaal dus om mensen die er nog niet zoveel van weten kennis te laten maken met vlinders.

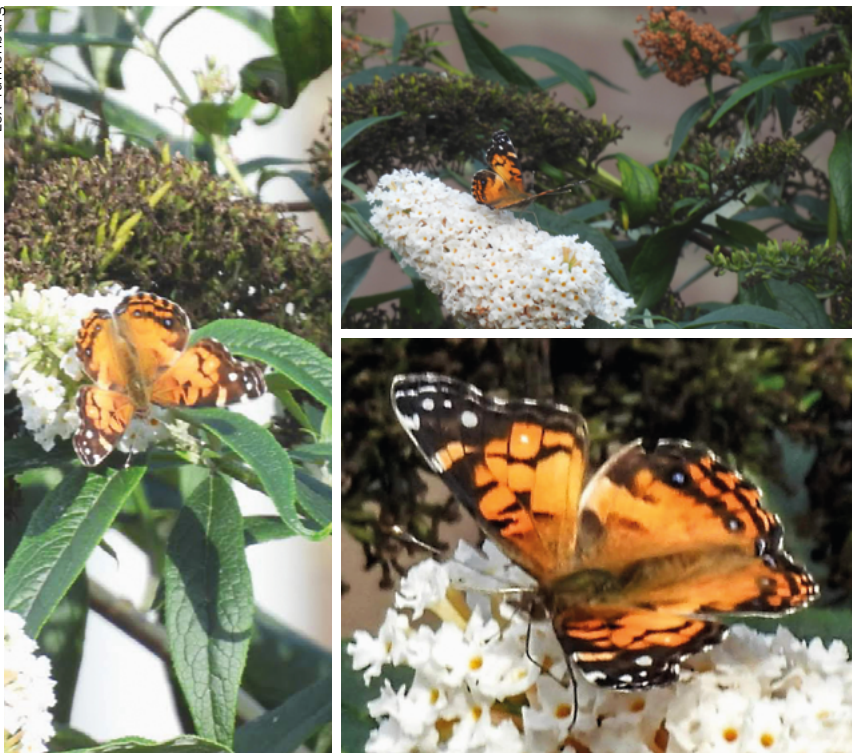
Prijs: € 10,00

Fietsen met vlinders

In Fietsen met vlinders verhaalt Sara Dykman over haar ongelooflijke reis en de ups en downs van haar bijna negen maanden durende odyssee. We staan naast haar als ze navigeert over onbekende wegen, kroontjeskruid langs de weg controleert op monarchieieren en haar passie deelt met velen. Een meeslepend verhaal dat laat zien hoe belangrijk het is dat de monarchmigratie wordt beschermd.

Prijs: € 26,99

Een nieuwe dagvlindersoort voor Nederland?

Op 22 oktober 2022, een tijdje geleden alweer, fotografeerde Lex Tuinenburg een 'distelvlinder' op een vlinderstruik in Gorinchem. Vrij laat voor een distelvlinder. Uiteindelijk bleek het niet 'zomaar' een distelvlinder te zijn, maar de Amerikaanse distelvlinder. Deze soort was nog niet eerder in Nederland gezien. De dichtstbijzijnde populaties bevonden zich in Portugal en Noord-Spanje. Het was dus nogal raadselachtig waar deze vlinder vandaan kwam en of hij überhaupt op eigen kracht hier gekomen was. Een aantal jaren later werd bekend dat de Amerikaanse distelvlinder zich in Oost-Duitsland had gevestigd, gezien een aantal rupsenvondsten. De waarneming van 2022 kwam hierdoor in een ander licht te staan, en de kans op een zwerver, die sowieso al vrij groot was, is een stuk aannemelijker geworden. Nu we dit weten, is het opletten geblazen of deze soort niet vaker in ons land opduikt. Wie vindt de volgende?

Drukte in de vallen

Aangezien het eind maart in het hele land erg mooi weer was, hebben veel vrijwilligers die nachtvlinders tellen hun nachtvlinder-val of LedEmmer weer buiten gezet. Wat we van veel mensen horen (en zien) zijn de leuke aantallen voorjaarsuilen in de vallen in natuurgebieden. Vooral de tweestreepvoorjaarsuil, een heel algemene soort, werd veel aangetroffen: soms wel honderden per LedEmmer. Ook de variabele voorjaarsuil deed het goed, met op sommige plekken ook tientallen per val. Deze aantallen werden wel voornamelijk in bossen waargenomen, aangezien voorjaarsuilen als rups van bomen en struiken afhankelijk zijn. In tuinen en in open gebieden lagen de aantallen lager, hoewel er in het agrarisch gebied ook mooie aantallen van soms wel meer dan honderd exemplaren per LedEmmer waargenomen werden. Enkele BIMAG-boeren die stonden te popelen om weer te starten, hadden hun vallen vóór het officiële telseizoen (vanaf 1 april) al buiten gezet.

Tekst: Rik Wever De Vlinderstichting